

Utjecaj hrvatske usmene tradicije u suvremenoj književnosti za djecu i mlade

Split, 28. svibnja 2013.

Odjel za djecu i mlade Gradske knjižnice Marka Marulića (GKMM) u Splitu do sada je organizirao četiri okrugla stola o zavičajnosti u knjigama za djecu i mlade. Njihova je svrha bila potaknuti sve sudionike na zajedničko i bolje promišljanje dječje književnosti i zavičaja, odnosno Splita i Hrvatske kao teme i inspiracije u dječjoj književnosti i književnosti za mladež, te predložiti moguća rješenja za bolju promociju knjiga sa zavičajnom tematikom,

kao i knjiga splitskih i hrvatskih autora, kako u domovini, tako i na međunarodnom planu.

Prva dva okrugla stola o zavičajnosti u knjigama za djecu i mlade imala su za cilj promišljati i učiniti vidljivom zastupljenost splitskih tema u dječjoj književnosti. Prvi okrugli stol posvetili smo temi Splita, a drugi splitskim ilustratorima. Treći okrugli stol bio je posvećen širem zavičaju, tj. baštinskim temama Splitsko-dalmatinske županije. Prijavljena i pozvana izlaganja, primjeri dobre prakse, rasprave, prigodne izložbe knjižnične građe popraćene stručnim katalogom te promocija zbornika radova s prethodna dva okrugla stola, pokazali su se dobrim načinom promišljanja zavičajnih tema.

Ove je godine, 28. svibnja, organiziran četvrti okrugli stol o zavičajnosti na temu *Utjecaj hrvatske usmene tradicije u suvremenoj književnosti za djecu i mlade*. Moderatorica je bila, kao i u dosadašnjim zbivanjima, knjižničarka Grozdana Ribičić, voditeljica knjižničnoga Odjela za djecu i mlade GKMM.

Poznato je da djeca i mladi čitatelji uglavnom vole knjige s bajkovitim i fantastičnim elementima pa je namjera organizatora Skupa bila produbiti spoznaje o tome koliko su mitovi i legende iz hrvatskih krajeva, a posebno iz Dalmacije, prisutni u suvremenoj dječjoj književnosti, koliko je bogata usmena tradicija bila poticaj i inspiracija autorima, ilustratorima i izdavačima da je predstave u slikovnicama i knjigama za djecu i mladež, te koliko su takve knjige zanimljive i poticajne za čitanje našoj mlađoj čitateljskoj publici. Usmena književnost nematerijalna je kulturna baština iznimno važna za očuvanje kulturnoga identiteta naroda, a Hrvatska ima bogatu usmenu književnost, s kojom su djeca i mladi, nažalost, još nedovoljno upoznati.

Razgovori u okviru okrugloga stola bili su podijeljeni u tri zasebne cjeline. Prvi je dio održan pod naslovom „Hrvatska i dalmatinska usmena tradicija i dječja književnost“, tema drugoga dijela bila je „Usmena tradicija i novo doba“, a treći dio bio je posvećen izdavačkoj djelatnosti Odjela za djecu i mlade splitske Gradske knjižnice Marka Marulića.

U prvome je dijelu Skupa sudjelovalo šest izlagača. Marko Dragić u svome je izlaganju „Općedruštveni značaj usmene književnosti“ govorio o hrvatskim usmenim predajama i legendama, i o tome kako u njih ulaze samo sudbonosni događaji i osobe. U tim vrstama usmenih priča sačuvana je više tisućljetna usmena povijest, a u tradicijskoj kulturi nalaze se odgovori na mnoge suvremene izazove. Diana Zalar izložila je temu „Mitološka bića hrvatske umjetničke proze za djecu“ te je govorila o utjecaju mita na hrvatsku dječju prozu. Starija i suvremena hrvatska umjetnička fantastična proza udomila je mnoga bića koja dolaze iz davnih mitoloških i pučkih priča. Uloga mitoloških bića u suvremenoj prozi razvija se na više planova: oni su nositelji tematskih kompleksa, simboličkih značenja, otkrivaju utjecaje drevnih pretkršćanskih kultova i otkrivaju važnost cikličkih kruženja u prirodi, pri čemu na specifičan način potiču dijalektičko kretanje unutar poretka prirode prema gornjem, apstraktnom svijetu. Pri tome se može pratiti ne samo iznimna maštovitost hrvatskih autora, već i načini kojima bogata usmena baština postaje dijelom književne i stvarnosne suvremenosti. Mladen Vuković izložio je temu „Usmena tradicija u knjigama za djecu pisaca iz Splitsko-dalmatinske županije“, a govorio je o utjecaju pučke narodne književnosti u dječjoj književnosti autora splitskoga književnoga kruga. Pisaci koji se koriste narodnom baštinom najviše su posezali za narodnim brzalicama, bajalicama i basnama. Autor je poseban naglasak stavio na potrebu obrade narodnih ojkalica, gangi i rera, koje je UNESCO nedavno proglasio nematerijalnom kulturnom baštinom. Gita Dragičević osvrnula

se na usmene predaje otoka Brača, otoka koji je niknuo na antičkom „kulturnom humusu i na venecijanskoj civilizaciji“, u sprezi sa „slavenskom dušom i bogatim mediteranskim naslijeđem“. Slavenska mitologija i danas na Braču živi u brojnim toponimima. Do danas je živo vjerovanje u vile, vještice, štrige, morine, vukodlake, maciće, koji žive u podvojenosti zlo-dobro, crno-bijelo. Iva Ciceran u svome je izlaganju „*Bajka o potonulim zvonima – zavičajnost u slici i riječi*“ predstavila dvojezično izdanje bajke u stihovima poznatoga istarskoga autora Daniela Načinovića, *Bajka o potonulim zvonima / La fiaba delle campane sommerse*, u obliku slikovnice u izdanju Gradske knjižnice Pazin. Priča obrađuje poznatu hrvatsku predaju o zvonima koja su u Istri bila skidana sa zvonika kako bi se od njih pravile topovske kugle. Ilustracije za slikovnicu izradila je pazinska autorica Irina Kivela Ukotić. Nataša Prkić u svojem je izlaganju s naslovom „Utjecaj usmene tradicije u *Čudnovatim zgodama šegrta Hlapića*“ govorila o usmenoknjiževnim oblicima koji se mogu prepoznati u pismu Ivane Brlić-Mažuranić i o tome kako su oni modificirani za potrebe književne riječi u poznatome remek-djelu hrvatske dječje književnosti.

Cilj je drugoga dijela okrugloga stola bio artikulirati položaj usmene tradicije u novome tehnološkome dobu, kao i upozoriti na načine na koje se usmena tradicija i novo doba mogu sretno podupirati i nadopunjavati. Razgovori sa sudionicima okrugloga stola dijelom su se realizirali uz pomoć programa *Skype*, te su na taj način sudjelovali Vedran Čačić i Zdenko Bašić koji je govorio o svojoj slikovnici *Sjeverozapadni vjetar* predstavivši ju kao „priču bez kraja“. Tea Tereza Vidović-Schreiber svojim je izlaganjem pokazala da se suvremena predaja može zabilježiti i u Splitu. Razlikuje se od tradicijske priče po tome što se širi i preko masovnih medija i tekstualnih poruka, a najpopularnija vrsta predaje u tom načinu prenošenja, osobito među mladima, upravo je tzv. *hoax poruka*, tj. lanac sreće. Iz mnogih glasila, „čakula“ i tračeva izrastaju priče koje odlaze u medij i ponovno se vraćaju u usmeno kazivanje. Ljudi motive i likove iz prošlosti mijenjaju u skladu s duhom vremena prema svojim potrebama. Lokalne predaje zabilježili su učenici Komercijalno-trgovačke škole, a pokazalo se da je najučestalija predaja o strašnim ukletim kućama, potom o zubicvilama, duhovima, izvanzemaljcima, crnoj ruci, crnoj ruži i dr. O *Pričiginu*, splitskom festivalu pričanja priča, govorio je jedan od organizatora, književnik i publicist Renato Baretić koji je taj festival povezao s „iskonskom čovjekovom potrebom za pričom. Split je izrazito vitalan narativni prostor, a mjesta na kojima se kazuju suvremena kazivanja sva su javna. *Pričigin* je proizašao iz ideje Petra Filipića, a održava se svake godine oko 20. ožujka, Međunarodnoga dana pripovijedanja i to od 2007. godine. Svake godine festival ima drugu zadanu temu o kojoj, uz moderatora, priča pet ili šest govornika, ali nitko dulje od petnaestak minuta. Održavaju se i autorske večeri, a tijekom završne večeri, pod nazivom „Pričigin narodu“, priča tko god poželi. U sklopu festivala održava se i program „PričaN ti priču“ tijekom kojega djeca iz Splita i okolice pričaju svoje priče na čakavštini. Time festival navikava mlade na usmeno izražavanje i na slušanje priča, podučavajući ih kako su to važne ljudske sposobnosti. Iznimna posjećenost ovih manifestacija dokazuje da je i danas, bez obzira na sva tehnološka dostignuća, još uvijek živa potreba za neposrednim ljudskim kontaktom i pripovijedanjem. Dječji *Pričigin*, kako su izložile Željka Alajbeg i Dragana Đurić, organiziran je i realiziran u suradnji OŠ Grohote i Knjižnice Grohote s otoka Šolte. Projekt animira i potiče učenike osnovnih škola Splitsko-dalmatinske županije na

osmišljavanje i bilježenje priča, te na njihovo scensko predstavljanje. Radovi koji pristignu na natječaj objavljuju se u zbornicima *Ča-more-judi*, a u okviru samoga događaja predstavlja se deset izabranih dječjih radova. Scena Gradskoga kazališta lutaka u Splitu postaje tada kulisa živopisne naracije koja donosi sociološku, kulturološku i etnološku sliku Županije. U prepričavanju događaja, anegdota i fantastičnih crtica uočava se jasan utjecaj zavičajnih predaja. Priče njeguju tradiciju i običaje, a u izričajnim se formama (pozdravima, uzrečicama, poštapalicama) očituje duboka suživljenost bogate jezične (dijalektalne) tradicije. Vedran Čačić predstavio je mrežni portal *Hrvatski mitovi i legende* (<hrvatskimitovi.com>), koji je 2012. pokrenuo s Adrianom Staraj. To je edukativni projekt sa svrhom očuvanja kulturne baštine Republike Hrvatske. Građa je razvrstana prema sljedećim kategorijama: crkvene legende i hagiografije o osnivanju pojedinih crkvenih institucija, hrvatski mitovi prema knjizi *Junaci starohrvatskih mitova* Marinka Marinovića, u kojoj se za svaki mit nalazi uporište u toponimima hrvatskih mjesta, legende i mitovi svijeta, narodna vjerovanja i običaji (prema regijama), putopisne reportaže o povijesnim mjestima i kulturno-povijesnim spomenicima te hrvatske legende i predaje iz knjiga renomiranih etnologa kao što su Stipe Botica, Maja Bošković-Stulli i drugi. Nadalje, kao sastavni dio Skupa, Danijela Markotić i Vesna Mihanović priredile su tematsku izložbu knjiga pod naslovom „Ono što je bilo i što još uvijek jest...“, kojom je predstavljen izbor iz knjižnoga fonda GKMM u Splitu. Uz izložbu, napravljen je i popis knjiga koji će biti koristan knjižničarima, korisnicima i svima koji se bave tematikom okrugloga stola. Drugu cjelinu zaokružilo je izlaganje s naslovom „U potrazi za hrvatskim romanom“, Grozdane Ribičić i Darinke Projić, o rezultatima ankete o odnosu djece i mladih prema knjizi i čitanju, s posebnim osvrtom na knjige hrvatskih autora fantastike, provedene među osnovnoškolcima i gimnazijalcima. Primjere dobre prakse svojih ustanova podijelile su sa sudionicima okrugloga stola Renata Dobrić (GK Kaštela) te Ana Pavlinović, Gordana Slaviček Zovko i Marica Garmaz (OŠ Stjepana Ivičevića iz Makarske), a Sanja Ujević prezentirala je temu „Priče i legende iz Dalmacije“. Sva su izlaganja bila iznimno zanimljiva i poticajna.

U trećem je dijelu predstavljen Zbornik radova s prethodnoga, trećega okrugloga stola o zavičajnosti u knjigama za djecu i mlade, pod naslovom *Baština Splitsko-dalmatinske županije u knjigama za djecu i mlade*, koju je predstavila Katja Matković-Mikulčić, ravnateljica Gradske knjižnice Velika Gorica. Potom je Tomislav Najev predstavio digitalnu knjigu proznih i poetskih radova i fotografija splitskih autora *Split u snigu* koja je izašla 2012. godine, a Diana Zalar knjižicu *Slikovnica mojeg djetinjstva: knjiga sjećanja*. Knjiga je nastala na poticaj voditeljice i djelatnika Odjela za djecu i mlade GKMM, kao rezultat projekta koji je započeo izložbom najdražih slikovnica iz djetinjstva korisnika knjižnice. Knjiga donosi kratke tekstove o pojedinim slikovnicama iz pera korisnika, sudionika projekta. Pomalo neujednačeni i „razbarušeni“ iskazi govore o životnom stavu onoga koji izriče, o njenom ili njegovom načinu otkrivanja sebe u javnosti i o različitim društvenim i kulturnim aspektima recepcije knjige tijekom dvadesetoga stoljeća na južnim hrvatskim prostorima.

Valja još spomenuti da okrugle stolove GKMM također posjećuju djeca i mladi, u pratnji svojih voditelja i mentora, koji su u svojim sredinama aktivni i kreativni sudionici projekata vezanih uz temu koja se obrađuje.

Grozdana Ribičić i Diana Zalar